

Nejkrásnější zahrada je les

Zahrady se postupně probouzejí ze zimního spánku, objevují se první sněženky, čemeřice, krokusy, narcisy, tulipány... Co dělat a co sázet, abychom v nich v předjaří nenapáchali víc škody než užitku? „Je dobré si důkladně rozmyslet, co člověk chce. A vytvořit si kvalitní plán,“ radí zahradní architekt **FERDINAND LEFFLER (47)**. Svoji vysněnou zahradu teď buduje na jihočeské Baldýnce. Bývalou hájenku s obrovským pozemkem pořídil se svým ateliérem Flera. „Děláme tam workshopy i svatby. A možná se tam jednou přestěhuju,“ dodává.

■ Co bychom teď na začátku jara měli se zahradou dělat?

V předjaří vyzývám naše klienty, aby si důkladně rozmysleli, co v zahradě chtějí budovat. Je dobré vytvořit si kvalitní plán. Přelom března a dubna je ideální pro stříh trvalek. Odstraníme ty nevzhledné uschlé části. Je čas ostříhat vysoké traviny a některé stromy. Můžete tvarovat živé ploty. Ale pokud možno ne v extrémně slunečných nebo mrazivých dnech. Můžete přihnojit trávník. Můžete trochu prosvětlit dospělé keře, doporučuji odspodu vystříhat pár větvi, aby nebyly velkou nepropustnou hmotou, ale připomínaly spíš tančící strukturu. K rostlinám se navíc dostane světlo, které nastartuje růst nových výhonů. Pokud nehrozí mrazy, odzimujte růže a proveďte na nich jarní řez. Pokud jste to nestihli na podzim, řežte rybíz, angrešty, maliny, ostružiny i borůvky. Ostříhejte levandule o třetinu velikosti tak, abyste ponechali nějaké rašící pupeny. Připravte záhony na výsev zeleniny, přidejte kompost a pokypřete.

■ Co na jaře sázet?

Jaro, které v poslední době hned přechází do léta, podle mě nejlepší období pro sázení keřů a stromů není. Raději je sázím na podzim, kdy chytanou zimní vláhu a mají víc času se rozkouskat. Při vhodném počasí vysévejte zeleninu do záhonků – mrkev, petržel, hrášek, ředkvičky, špenát. V dubnu pak dýni, okurku a cuketu – ty spíš v tuto dobu raději ve skleníku nebo doma. Jaro je ideální období na sázení trvalek. Jen jsou delší dobu zatažené, takže bych nakupoval až třeba v květnu, až je bezpečně poznáte. Na jaře se dá sít trávník. Když se ale opravdu hned po zimě vrhnete do všeho po hlavě, pak na zahradě kolikrát napácháte víc škody než užitku. Už tím, že chodíte po půdě, která je pořád ještě plná vody. Počkal bych proto, až ta zem trošku jakoby vyschne. Někdo dokonce zakládá komplet zahradu na jaře, osobně na to preferuji spíš podzim.

■ V čem má pro vás jaro největší kouzlo?

Těším se na slunce a teplejší dny, až začne být i ráno deset patnáct stupňů. Hrozně se těším na kolo. Moc rád na něm jezdím krajinou a kochám se. Těším se, až si v zahradě sednu k ohni. Až se jí budu procházet s hrnkem čaje nebo kafe. Na jaře se nám do zahrady chce samozřejmě mnohem víc než v zimě. Tam je tou motivací třeba právě sauna nebo kád' s horkou vodou. Možná oheň, když se pořádně obléknete. Na jaře

miluju, když rozkvetou střemchy (*druh slivoně, pozn. red.*). To je zhruba přelom dubna a května. Předtím kvetou trnky. V krajině to vytváří bílé záclony. Krásně kvetou jabloně. Těším se, až nám pokvete magnolie, kterou máme v Černošicích před barákem. To bude už brzy. V dobřichovickém parku, jež považuju za velmi vydařený, už dávno kvetou talovíny, které zase vytvářejí obdivuhodný žlutý koberec. Stačí se jen koukat kolem sebe...

„Jaro? Těším se na slunce a teplo.“

■ Máte jako zahradní architekt nějakou profesní deformaci?

Každý den koukám v ateliéru na spoustu zahrad, nahrávám videa o zahradách, pořád na to koukám, kdykoliv k někomu přijdu, zajímá mě jeho zahrada, kdykoliv jedu na kole, dívám se lidem přes ploty. A napadají mě otázky, jestli tam žijí celoročně, kde asi tráví nejvíc volného času, kde odpočívají, kde to mají rádi... Strašně rád se procházím v lese, se psem i sám. A pozoruju, jak se příroda mění. Koukám, jak opadá dubové listy,

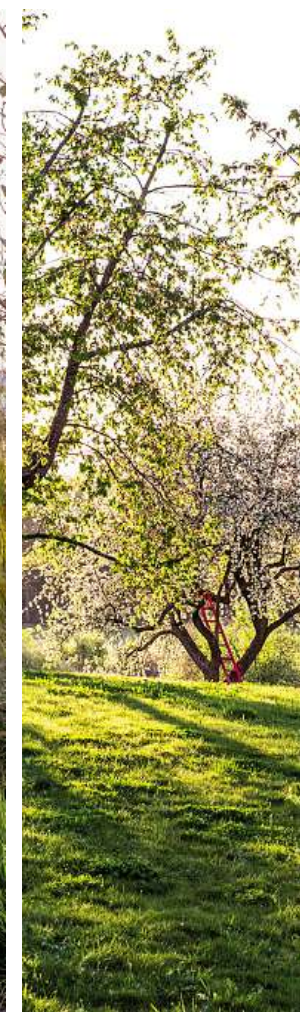
„Nemusím vymýšlet náročné vodní prvky nebo trávníky jako na golfovém hřišti,“ vysvětluje Ferdinand Leffler svoji filozofii klidné zahradní jednoduchosti. „Většina klientů nám říká, že od zahrady očekávají hlavně příjemné místo k odpočinku a nějaké soukromí.“

jak raší pupeny, jak si sluneční paprsky hledají cestu skrz bujný porost, jak příjemné je slápnutí na mech... Les je ta nejkrásnější zahrada, kde je všechno v harmonii, všechno na svém místě. Snažím se ty pocity předat lidem do jejich zahrad. Protože takový prostor uklidňuje. Ne to, že si dáme před okno bonsaje a podsypeme je šterkem. Les a vysoké stromy... Tohle je náš totální český zen. Sednout si pod strom a koukat do přírody.

■ Co by podle vás nemělo na zahradě chybět?

Každý to má jinak. Proto při jednání s klientem pozvu celou jeho rodinu a všech se ptáme, co by na té zahradě chtěli, aby tam měl každý nějaký kousek, který bude podle jeho přání. Pro manželku sušák na prádlo, pro děti bazén anebo aspoň hou-

pačku, pro psa útulnou boudu... Opravdu stačí vysadit čtyři stromy nebo lavice položená na správném místě anebo ohniště s pěknými výhledy na dům či do krajiny, a za málo peněz získáte útulnost. Nemusím vymýšlet náročné vodní prvky nebo trávníky jako na golfovém hřišti. Většina klientů nám říká, že od zahrady očekávají hlavně příjemné místo k odpočinku a nějaké soukromí. Ostatně zahrada je od slova zahradit. Je to náš soukromý svět.

■ **Kdybyste byl indián, vaše jméno by mohlo znít: Ten, který miluje lavičky a nesnáší trávníky. Co proti nim vlastně máte?**

To je přehnané. Trávníky jsou fajn. Vlastně nic proti tomu krásnému zelenému koberci nemám. (*usmívá se*) Když je sluníčko, na ničem se tak dobře neleží jako na trávníku... Jen jsou podle mě v našich zahradách nadužívaným prvkem...

■ **Takže?**

Trávník patří tam, kde víme, že po něm budeme chodit nebo si na něm budou děti hrát. Je to velmi luxusní materiál, o který se musíte velmi starat. Proto to s ním nebudu přehánět. Nepatří tam, kde nevymyslíme nic jiného. Když si místo něj vysázíte pestrý dynamický trvalkový záhon, ten za dva

roky na rozdíl od trávníku pravidelnou péčí potřebovat nebude. A je s ním víc legrace. Nevím, proč to přehánět s něčím, co stojí spoustu peněz a energie, na místech, kde to nepotřebuji. Proměnlivé trvalkové záhony mi přinesou do zahrady přírodu a bude to tam mnohem víc žít, protože takový porost bude zajímat i různá zvířata. Navíc trávník je během suchého léta, jaká u nás v současné době panují, velmi choulostivý. Trvalkový záhon vypadá velmi dobře, i když je trochu přischlý. Zatímco trávník v takové formě vypadá nehezky, trapně. Tím spíš, když je třeba dominantou zahrady. Když

▼ **Les a vysoké stromy na zahradu prostě patří... „Takový prostor uklidňuje. Ne to, že si dáme před okno bonsaje a podsypeme je štěrkem,” říká Ferdinand Leffler.**

INZERCE

Stannah

vám takový trávník začne přisychat a flekatět, celá zahrada nestojí za nic.

■ Platí pravidlo „ukaz mi zahradu, a řeknu ti, kdo jsi“?

Určitě to leccos napoví. Když si někdo postaví vysoký zděný plot, pravděpodobně se něčeho bojí, chce zůstat ukrytý. Naopak když má někdo lehoučký plaňkový plot a do jeho zahrady je vidět, pravděpodobně se bude jednat o otevřeného, družného člověka. Snažíme se, aby zahrada byla otevřená, ale zároveň aby tam byla různá zákoutí, která lze použít jako „zašívárny“, v nichž člověk může být sám a nebude na něj vidět. K vytvoření intimity nám postačí pár keřových skupin. Dá se to udělat tak, že to nebude nepřátelské vůči okolí, a zároveň tak, abyste, když přijдете unavení z práce, nemuseli odpovídat na každý pozdrav sousedovi, který se mihne za plotem. Zahrada bývá také obrazem toho, kolik jsme schopni investovat sami do sebe.

■ Jak to myslíte?

Když bude upravená, znamená to, že jste si na to musel najít čas. Bez zahrady se samozřejmě dá žít. I když s ní se žije mnohem příjemněji. (*usmívá se*) Zvlášť pokud ji budete s tím, že to bude vaše oáza, kde budete odpočívat, zažívat pohodu a nechat si dobíjet baterky. A když to vezmeme v druhém extrému, pokud se na zahradě budete vyhýbat nepořádku a třeba nesbíraným psím exkrementům, moc se vám do ní chtít nebude. Můžete do ní nainvestovat hodně peněz, ale bez lásky a péče vám to zahrada nikdy nevrátí. A pak máte zahrady, s nimiž se ani nezačalo, jsou spíš místem pro skladování materiálu a zbytečných věcí, které se nevešly domů. Měl bych i příklady bohatých lidí, co nainvestovali do zahrady hodně peněz, ale neumějí v ní žít. Až na druhém místě budou drahé bazény a vířivky, podstatné je útulno. Zahradu si můžete vy-

tvářet na etapy. Upravit jen část, a další, až třeba děti odrostou, můžu je pak navíc vzít do hry, což může utužit náš vztah, protože budeme mít společný projekt.

■ Co nesmí chybět ve vaší zahradě?

Musí tam být dost prostoru pro všechny, kteří ji budou obývat. Zároveň tam musejí být vysoké stromy, jež podle mě na zahradu bezpodmínečně patří. Pod jejich korunami se totiž cítím nádherně. I kdybych měl pidizahrádku, stejně bych si je tam vysázel. Chtěl bych tam mít celoročně vodu, do které bych se mohl ponořit. Voda je přece život, jaký do zahrady určitě taky patří. Do menší zahrady bych umístil aspoň kád', v níž bych se mohl svažit, rád se otužuji a baví to i mého syna Františka. V mé zahradě nemůže chybět ohniště. I oheň je základ-

„Bezpodmínečně na zahradu patří vysoké stromy.“

ní živél, který mě osobně nesmírně nabíjí. Rád si také na své zahradě zalezu do nějakého místečka, odkud na mě není vidět. Před odchodem z domu zahodím telefon, v zahradě jsem rád odpojený, abych mohl opravdu relaxovat. Zahrada je pro mě terapií i místem, kde se dají dělat rituály, jež mi přinášejí radost a uklidnění.

■ Jaké jsou ty vaše oblíbené rituály?

Mám na mysli třeba právě sezení pod stromem anebo koukání do plápolajícího ohně. Jako střelec oheň miluju. Když jsem v ateliéru, aspoň si zapálím svíčku. Ale miluju krbová kamna. Už to, že musíte dojít pro dřevo a třísky, které jste si předtím nasekali, že ten oheň musíte rozdělat, je za mě součástí toho rituálu. Proto třeba preferuji sauny, v nichž se topí dřevem. Podobně

to je s pěstováním zeleniny. Většinou to nedává ekonomický smysl, spíš naopak. Mnohem levněji si ty brambory koupíte v obchodě, ale ty vaše vám budou chutnat mnohem víc. Už proto, že je to váš výpěstek. Víte, kolik za tím bylo práce. Když ty brambory servírujete, vybavíte si, jak jste je sázel, přihrnoval jim půdu a pak sklízel. To jsou rituály. Jeden za druhým. Jak jste je přebíral a usklánil. Rodině nebo návštěvě pak předáváte něco, co jste do toho celý rok vkládal, celý ten příběh. Tohle při nákupu brambor v obchodě nezažijete. Je to podobné ochuzení jako s používáním umělé inteligence, jež vás dovede hned k cíli...

■ Používáte ji ve své práci?

Dnes zaměstnáváme třicet architektů a dalších čtyřicet lidí, kteří naše zahrady realizují, takže cítím zodpovědnost, abych vnímal, co se děje ve světě. Umělá inteligence dnes umí udělat koncept zahrady během chvíle. Ale ten zážitek a rituál tam není. Myslím tím hlavně zážitek z té tvorby, tu energii, kterou do toho dáme, to, jak nad tím přemýšlíme, aby tam bylo dobře lidem. Takže umělou inteligenci využíváme při modelování vizualizací, ale základ, rozvržení, příběh, náladu vymýšlíme každé zahradě my. I proto, že nás to prostě baví vymýšlet. Nechceme se o tu radost z kreativní práce ochudit.

■ Nedávno jste se vrátil z Kostariky. Co jste tam dělal?

Zahradu k vilovému resortu v národním parku Corcovado, což je vlastně panenská džungle. Potkáte tam opice, které jdou k vám, vůbec se nebojí. Všude teče spousta vody, za pár dní zapomenete na nějaké environmentální žaly, jaké nás trápí v Evropě. Tam je příroda ještě v pořádku. Připadal jsem si tam jako Old Shatterhand, ohromená a neustále se divící návštěva z jiného světa.

Svoji vysněnou zahradu si Ferdinand Leffler buduje na jihočeské Baldýnce, což je bývalá hájenka s obrovským pozemkem. „Možná se tam jednou přestěhují.“

■ Jakou zahradu tam budujete?

Učíme se s místní přírodou pracovat, aby ta zahrada byla pohodlná a bezpečná, ale zároveň aby zůstala džunglí. Vyzobáváme z ní to nejkrásnější, co v sobě skrývá: vysoké stromy a ovoce. Ale zároveň dáváme bacha na to, aby ta naše rájská oáza nelákala moc hadů a predátorů. Podobně jako jsme to zažili třeba v Zanzibaru nebo v Kanadě, klíčem je seznámit se s místními lidmi, kteří přírodní zákony tamní krajiny chápou, mají je ve své DNA. Působím tam spíš jako moderátor, jenž má oči dokořán a obklopi se osvěcenými domorodci. Na Kostarice jsem našel dvě sestry Lauru a Gabrielu, které se staly našimi poradkyněmi. Je jim kolem třiceti let a takových přirozených zahrad uvnitř džungle už mají na kontě několik. Pomáhají budovat zahrady pro přírodní resorty, kam jezdí lidé z celého světa odpočívát, meditovat anebo třeba na aya-huascové retreaty, jež k této části světa patří a jsou zde legální (*ayahuasca je rituální psychoaktivní nápoj vyrobený z halucino-genních rostlin, pozn. red.*).

▼ **Zahrada není podle Ferdinanda Lefflera jen prostorem, kde se sázejí rostliny. „Je pro mě terapií i místem, které mi přináší radost a uklidnění.“**

■ Ve své nejnovější knížce *Proč milujeme zahrady?* píšete o své lehkosti bytí po pětačtyřicátém roce vašeho života. Kde se bere?

Tam se zrcadlí i to, že mám novou partnerku, se kterou skvěle funguje vzájemné propojení. Navzájem se odevzdáváme jeden druhému, nebojíme se mluvit o svých přáních a emocích. Oba z toho čerpáme velkou sílu. A dovedu si představit, že až budeme jednou staří, budeme se i v té době držet za ruce a chodit spolu na procházky.

„Miluju zapálený krb a koukání do ohně jen tak.“

■ Musí být vaše partnerka dobrá zahradnice?

Nemusí, ale ta současná skvělá zahradnice je. Je to spolužačka z vysoké školy, naše cesty se po mnoha letech zkrížily a nějak to zaklaplo. (*usmívá se*) Přestěhoval jsem se z Dobřichovic do sousedních Černošic,

protože děti s bývalou manželkou vychováváme ve střídavé péči.

■ Budujete tam novou zahradu?

Bydlíme v pronájmu, takže jsme dělali spíš jen drobnější úpravy, koukáme do námi sestavených trvalkových záhonů, pěstujeme zeleninu a bylinky. Kdyby zahrada patřila nám, změnili bychom toho určitě mnohem víc, bazén bychom třeba předělali na jezero. Zahradu podle našeho gusta teď budujeme v jižních Čechách, kde jsme s mým společníkem a kamarádem Jirkou Stiborkem koupili usedlost Baldýnka. Tam se realizujeme a tam se také snažíme odpočívat. Když jedu do práce, mám skoro každý den puzení zahrnout na jih a jet tam. Je tam pohoda, čas plyne úplně jinak, pomaleji. Miluju třeba zapálený krb a koukání jen tak do ohně. A třeba čtení. Po dlouhé době jsem se vrátil ke knížkám a už to nepovažuji za ztrátu času, ale naopak za skvěle strávený čas. Naše zahrada má několik hektarů a jsme obklopeni překrásnou jihočeskou krajinou. Vylezu ven s hrnkem kávy, pozoruju přelétající ptáky nebo pochodující slepice, chodím do lesa na dříví... A je mi krásně.

■ Co vás Baldýnka naučila?

Budujeme ji tři čtyři roky. A i když v téhle branži dělám dvacet let, mám pocit, že než jsem začal s úpravou té naší staré hájenky a okolí, vlastně jsem jako městský kluk o zahradách nic moc nevěděl...

■ Skutečně?

Samozřejmě jsem měl pocit, že vím, protože jsem pomáhal rodičům na zahradě, tu podle svého gusta jsem si vybudoval až v Dobřichovicích. Ale ten opravdový kontakt s polem, sadem a lesem, s kultivací krajiny a půdy jsem vlastně takhle intenzivně zažíval poprvé v životě. Řešíme tam trable, jaké ve městě vůbec neznáme. Třeba co škodí bramborám, a jak jim naopak podstrojovat, aby lépe prosperovaly. Jak co nejvíc šetřit vodou, protože se v létě potýkáme se suchem. Museli jsme dokonce před pár lety přemluvit rybáře, jestli by nám nepřivezli kádě s vodou, abychom mohli zalít zeleninu. Máme tam studnu, která tenkrát vyschla, dnes už čerpáme z vrtů, takže si umíme poradit líp, ale ten začátek byl náročný.

■ Opravdu chováte slepice?

Taky jsem si to ještě před lety nedokázal představit. Říkal jsem si: „Slepice rovná se smrad.“ Ale když se o ně hezky staráte, není

► Zahrady vám prý změni duši, což potvrzuje i Karel Čapek v knížce *Zahradníkův rok*. „Tvůj poměr k věcem se změnil. Prší-li, praviš, že prší na zahrádku; svítí-li slunce, nesvítí jen tak, nýbrž svítí na zahrádku; je-li noc, libuješ si, že si zahrádka odpočine...”

to tak. Je to jenom další zážitek neboli důvod, proč se do zahrady vypravit. Nečekal jsem, že jsou to celkem chytrí tvorové. Do toho tam běhají naši psi a šest koček.

■ Co dál?

Snažíme se o udržitelnost i proto, že všechny náklady jdou za námi. Učí mě to větší spořivosti, aby ty naše nápady měly i ekonomický smysl. Jinak bychom tam mohli utopit desítky milionů, kdybychom chtěli a kdybychom je měli. *(usmívá se)* Proto jsme otevření veřejnosti, pořádáme tam přednášky či workshopy. Pozveme například deset studentů našeho kurzu *Žijte ve své zahradě*, kteří si kreslí své vlastní zahrady, a s mými spolupracovníky tam s nimi trávíme den dva, konzultujeme, radíme a hlavně: všechno jim tam můžeme názorně ukázat. I to je pro mě obrovská škola, protože zde slyším okamžitou zpětnou vazbu. Setkávání s lidmi z jiné bubliny, než je ta naše každodenní, mě těší a inspiruje. Teď zrovna hledáme nového správce, který se nám o všechno postará, když tam nemůžeme být. Do toho pořád rekonstruujeme tu starou hájenku. Možno se tam jednou přestěhují. Minulý rok jsme na Baldýnce uspořádali hned tři svatby pro architektky z našeho ateliéru Flera.

■ Budete tam mít také svatbu?

(směje se) Jednou už jsem ten krok udělal a upřímně, nemyslím si, že to budu chtít v dohledné době opakovat.

■ Co vás tam ještě čeká?

Řešíme například solární energii. Kdyby snad někdy nastal blackout, přál bych si, aby naše Baldýnka byla soběstačným ostrovem, kde se dá relativně pohodlně žít. Můžeme si rozdělat oheň v krbu, ohřejeme vodu, kterou si přineseme ve vědru ze studny, jídlo si můžeme ohřát venku na ohništi. Baldýnka musí umět sloužit jako chalupa pro nás dva, pro naše rodiny, ale i pro naše zaměstnance. Vybízím je, aby tam jezdili na víkend. Máme tam ukázkové trvalkové, ale i zeleninové záhony, kde lidi i naše mladé zahradníky učíme, jak kombinovat trvalky a jedlé plodiny. Vytváříme místo, kam by se mělo vejít padesát lidí, a přitom by vám tam mělo být dobře, i když tam budete sám.

■ Říkal jste, že je dobré, když má na zahradě každý svůj koutek. Co takového máte na Baldýnce vy?

Miluju náš skleník, kde pěstujeme zeleninu. Okousávám tam všechno, co roste. Máme tam různé druhy salátů, každý má jinou chuť, baví mě chutě porovnávat. Do toho si dám ředkvičky, rajče, jablko, okošťuju bylinky. A jsem po svačině. To mě hrozně chytlo. Je to jako zahrada pod mikroskopem. I když tam přijedu po pár dnech, vidím tam velké změny, které mě baví pozorovat. Ten koloběh zrodu a zániku mě uklidňuje, protože vidím, že jsem

„Leden a únor jsou trochu línější.“

součástí něčeho většího, co má trvalý smysl. To ve městě tolik necítím, protože tam změny tolik vidět nejsou... Miluju také pohled z dřevěné terasy u hájenky do otevřené krajiny. Pozoruju, jak mi nad hlavou migrují obrovské labutě nebo mořští orli či hejna kachen. Teď tam lítá spousta vlaštovek. Vedle toho jsem se stal milovníkem saunování. Tohle přírodní divadlo pozoruju i z té naší sauny. Z odpočívárny máme zase výhled do dvora a na kamenné jezírko. Z baráku pro změnu koukáme na lou-

ky. Děláme tam výlety na kole. Máme také překrásnou venkovní kuchyň... A pořád je tam práce dost...

■ Měl jste v zimě volno, když zahrada spala?

Leden a únor jsou opravdu trochu línější. Jak psal Karel Čapek ve spisu *Zahradníkův rok*, to je ten čas, kdy byste se měl postarat o nářadí, uklidit zahradu, sklep či kůlnu a připravit se na novou sezonu. Ale nadšený zahradník si práci vřadycky najde. V lednu ve dnech, kdy nemrzne, zalije rostliny v záhonech. V únoru může prořezat ovocné stromy – jabloně a hrušně –, než se na nich objeví pupeny. Ve skleníku si předpřetuje sazenice rajčat, paprik, kedlubnů, lilků, celeru a pórku. Začít může i s výsevem ředkviček a salátů.

■ Užíváte si to klidnější období, anebo nemůžete odpočívat a jste nervózní?

My zahradní architekti samozřejmě pauzu nemáme. Naši klienti se těší na jaro, kdy plánují zahrady zakládat, takže už musíme mít projekty hotové. Volají nám obden, jakže jsme daleko. Od dubna budeme víc v terénu, protože nám přibudou kontrolní dny, kdy budeme zahrady objíždět, abychom viděli, jak se probíhající realizace vyvíjí.

Milan Eisenhammer

